

SLUŽBE VJERNIKA LAIKA U CRKVENOJ ZAJEDNICI: DANAŠNJE EKLEZIOLOŠKE PERSPEKTIVE

Đuro HRANIĆ, Đakovo

Sažetak

Dokumenti Drugoga vatikanskog koncila kažu da na laike spada po njihovu pozivu da kraljevstvo Božje traže poglavito baveći se vremenitim stvarima i uređujući ih po Bogu.¹No, zadaća ovog izlaganja nije bila osvjetljavanje područja i perspektiva kršćanskog angažmana te službi vjernika laika u svijetu, nego u Crkvi - u svjetlu današnjih eklezioloških perspektiva te konkretnih potreba i mogućnosti s kojima se suočava Crkva u Hrvatskoj, a na osobit način mjesna đakovačka i srijemska Crkva. U prvom dijelu izlaganja autor osvjetljava neke elemente ekleziologije Drugoga vatikanskog sabora s obzirom na zadanu temu. Među njima izdvaja osobito temeljnu jednakost svih članova Božjega naroda s obzirom na dostojanstvo i na djelovanje te nejednakost s obzirom na različitost službi unuta istoga poslanja; ekleziologiju zajedništva te međusobnu uzajamnost i nezamjenjivost svake karizme i službe u Crkvi. Pojašnjava crkveni identitet vjernika laika te što znači koncilski tvrdnja da na vjernike laike "po njihovu pozivu spada da traže kraljevstvo Božje baveći se vremenitim stvarima i uređujući ih po Bogu" i da je njima svjetovna narav "vlastita i posebna".²U drugom dijelu izlaganja autor u svjetlu izazova i poteškoća naznačuje prostore za službe vjernika laika u župnoj zajednici. Pritom slijedi koncilsku strukturu i zaustavlja se na mogućnostima i potrebama aktivnog uključivanja vjernika laika kao subjekata crkvenog života na tri područja unutarcrkvenog života i djelovanja (naviještanje, liturgija i služenje).

Ključne riječi: ekleziologija zajedništva, vjernik laik, karizma, služba, župna zajednica, naviještanje, liturgijske službe, diakonia.

¹ Usp. DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Lumen gentium*, dogmatska konstitucija o Crkvi (dalje LG), KS, Zagreb, 1993, br. 31.

² LG, br. 31; usp. DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Gaudium et spes*, pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu (dalje GS), KS, Zagreb, 1970, br. 40; IVAN PAVAO II., *Christifideles laici*, enciklika o pozivu i poslanju laika u Crkvi i u svijetu (dalje CfL), KS (Dokumenti 93), Zagreb, 1990, br. 36.

Uvod

U Crkvi postoji temeljna jednakost svih članova Božjega naroda s obzirom na dostojanstvo i na djelovanje.³ U sakramentu krsta svaki krštenik prianja uz Isusa Krista, Sina Božjega, jedinog spasitelja i posrednika između Boga i ljudi. Suobličen njemu i zahvaćen njegovim Duhom kao nutarnjom pokretačkom snagom i dinamičkim principom svojega postojanja, on postaje *krist-jan* - kršćanin. Duh Sveti ne samo da povezuje krštenike s Trojedinim Bogom, nego ih povezuje i međusobno u jedno mistično tijelo - Kristovo. Stoga nema privatnih kršćana, koji su tek osobno sjedinjeni s Kristom, nego osobno sjedinjenje s Kristom istodobno znači i ucjepljenje u zajedništvo otajstvenog tijela Kristova - Crkve. Crkva je, zato, u svojoj najdubljoj naravi zajedništvo, zajedništvo spašenih i preporođenih po izlivanju Duha Krista uskrsloga. Duh Sveti prožima Crkvu, trajno joj daje život kroz povijest i omogućuje joj da raste kao Tijelo Kristovo. Zajednička vjera krštenika i dar Duha Svetoga nadilaze i relativiziraju sve razlike među članovima Crkve, a sve njihove ljudske te karizmatičke i hijerarhijske vlastitosti uzdižu i preobražavaju ih u novu cjelinu, koja je bitno označena komplementarnošću i uzajamnošću.

1. Krist-jan (kršćanin) - Crkva (otajstveno tijelo Kristovo)

Koncilski dokument o Crkvi *Lumen gentium* (*Svjetlo naroda*) definirao je Crkvu kao zajedništvo Božjega naroda na putu. Definiranje Crkve kao Božjega naroda omogućilo je da se ustvrdi jednakost svih krštenika s obzirom na temeljno krsno dostojanstvo i svima zajedničko poslanje,⁴ a da se u isto vrijeme ustvrdi i nejednakost s obzirom na različitost službi unutar istoga poslanja. Razlika između općeg svećeništva svih krštenika i ministerijalnog ili hijerarhijskog svećeništva, koje neki od krštenika primaju po sakramentu svetoga reda, ne sastoji se, naime, u nepotpunom ili nesavršenom sudjelovanju nezaređenih krštenika na svećeničkom, proročkom ili kraljevskom dostojanstvu Isusa Krista, nego se ta razlika sastoji u različitom načinu njihova sudjelovanja na tom istom dostojanstvu. Vjernik laik je u istom stupnju prorok, svećenik i kralj kao i zaređeni prezbiter, no dok zaređeni prezbiter sudjeluje na svećeničkom, proročkom i kraljevskom dostojanstvu Isusa Krista, suobličen Kristu Glavi, dotle vjernici laici na tom istom Kristovom dostojanstvu sudjeluju kao udovi njegova Tijela.

---

³ Usp. LG, br. 32.

⁴ Usp. *Zakonik kanonskoga prava*, Glas Koncila, Zagreb, 1996, kan. 207.

Razlika se, dakle, ne sastoji u stupnju, nego u načinu sudjelovanja. Riječ je o razlici u biti, a ne u stupnju.⁵ Među njima, stoga, nema superiornosti jednih nad drugima, nego među njima vlada uzajamnost i komplementarnost u kojoj je svatko dragocjen i nezamjenjiv. U temelju kršćanskog bića je odnos prema Kristu i sudjelovanje na njegovu dostojanstvu. Sudjelovanje na trostrukoj Kristovoj službi ujedinjuje vjernike laike (među kojima su i osobe posvećena života) i zaređene krštenike (biskupe, prezbitere i đakone) u jedno Kristovo mistično tijelo. Jedinstvo jednih i drugih u Kristovu Tijelu, stoga, prethodi različitosti i istodobno omogućuje različitost službi i karizmi.

2. Uzajamnost, međusobna upućenost i nezamjenjivost svake karizme i službe u Crkvi

Krsna milost suobličnosti Kristu (*charis*), jednaka i zajednička svim kršćanima, u sebi uključuje te sa sobom donosi različite milosne darove (*charisme*). Svaki krštenik primio je neku karizmu, koja je dana njemu osobno, a za izgradnju i na dobro crkvene zajednice. U Pracrkvi od početka postoje različite službe zaređenih i nezaređenih službenika (koje mi danas zovemo "kleričkima" i "laičkima"), no svi su Kristovi učenici jednako bili 'rod izabrani, kraljevsko svećenstvo, sveti puk, narod stečeni da naviješta silna djela onoga koji ga iz tame pozva k divnom svjetlu svojemu' (usp. 1 Pt 2,9). Tijekom drugoga stoljeća službenici oltara počinju radi svoje službe sačinjavati različitu skupinu unutar kršćanske zajednice, no niti tada pojam ministerijalnog svećenika ne konkurira ideji općeg svećeništva svih krštenika. Pored zaređenih postoje i nezaređeni služitelji koji također obavljaju pojedine službe korisne za kršćansku zajednicu. No, postoje i službe koje može i treba obavljati bilo koji kršćanin pruži li se za to prilika ili ukaže li se potreba. Naviještanje evanđelja i propovijedanje, učiteljska služba, kršćanska formacija katekumena, kumstvo, svjedočenje, apostolat privatnog ili obiteljskog obilježja ili pak "politički" apostolat (tj. javno svjedočenje u društvu i promicanje kristovskih vrijednosti i načela), čitanje i tumačenje Pisma, bavljenje teologijom, intelektualni apostolat među obrazovanim slojevima, briga za ispravnost vjere, ljubav prema bližnjemu bile su zadaće i službe koje su obavljali i klerici i laici bez razlike.

Isti stupanj sudjelovanja na Kristovu trostrukom dostojanstvu svih krštenika, vjernika laika i zaređenih, ali u različitom obliku, upućuje na isti stupanj sudjelovanja svih na zajedničkom poslanju, ali u različitim oblicima, na različite načine, tj. kroz različite službe i karizme, gdje je svaka služba i svaka

⁵ Razlika u stupnju postoji samo unutar kruga zaređenih: dok biskup ima puninu svetoga reda, prezbiter ga (sveti red) posjeduje u nižem stupnju. Usp. DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Presbyterorum ordinis*, dekret o službi i životu prezbitera, KS, Zagreb, 1970, br. 2.

karizma dragocjena, nezamjenjiva i nesvediva na drugu službu ili karizmu.⁶ Iako se ministerijalno i krsno svećeništvo "razlikuju među sobom bitno, a ne samo po stupnju",⁷ ipak oba ova svećeništva proizlaze od Isusa Krista te je i jedno i drugo sudjelovanje na Kristovu svećeništvu. Upravo radi toga što su i jedno i drugo svećeništvo sudjelovanje na Kristovu svećeništvu, oba su i u međusobnom odnosu. Jedno i drugo utemeljeni su u jednakom Božjem životu, u njegovoj milosti i ljubavi. I zato su njihovi nositelji stvarno braća i sestre koji čine jednu - Božju obitelj, te u njihovu dostojanstvu i djelovanju vlada istinska ravnopravnost. Ministerijalno svećeništvo je u službi krsnog svećeništva⁸ i oba svećeništva treba promatrati smještene u crkvenoj cjelini, s njihovim specifičnim vlastitostima i nužnim različnostima. Riječ je o dijelovima iste cjeline koja bi se raspala napuštanjem ili umanjivanjem jednoga dijela.⁹

Drugi vatikanski sabor, stoga, kako vidimo, ne polazi od binoma *hijerarhija-laici*, nego je u središte svoje ekleziologije stavio drugi binom: *zajednica-službe*. Piramidalnu ekleziologiju (Krist - hijerarhija - narod) Drugi vatikanski sabor zamijenio je ekleziologijom zajedništva (Duh Sveti - zajednica - službe i karizme u zajednici). Polazeći od binoma *crkvena zajednica - službe i karizme*, Sabor polazi od jedinstva Crkve, a potom unutar njega otkriva pluralnost i funkcionalnu različitost službi. Taj binom pretpostavlja i uključuje komplementarnost različitih službi i karizmi, njihovu uzajamnost, nezamjenjivost te nesvedivost jednih na druge.¹⁰ Na taj je način čitav narod Božji, čitava Crkva označena ministerijalnošću, sva je u službi i svi u njoj su u službi. Uzajamnost i nesvedivost službi i karizmi jednih na druge zahtijeva razlikovanje zaređenih od nezaređenih služitelja, onih koji su suobličeni Kristu Glavi i uprisutnjuju Krista kao Glavu Crkve od onih koji uprisutnjuju ostale udove njegova Tijela. Jedni i drugi su ontološki u istom odnosu prema Kristu, a razlika među njima je funkcionalne naravi. Duh Sveti budi tu različitost službi i karizmi, kako bi harmonija Božjega naroda uspjela postati cjelovitim uprisutnjenjem Krista uskrsloga.

⁶ Usp. CfL, br. 19-20; IVAN PAVAO II., *Pastores dabo vobis*, apostolska postsinodalna pobudnica kleru i vjernicima o svećeničkoj izgradnji u sadašnjim prilikama (dalje PDV), Glas Koncila, Zagreb, 1992, br. 16.

⁷ LG, br. 10.

⁸ Usp. PDV, br. 17.

⁹ Ministerijalno svećeništvo je oblik ostvarenja poslanja utemeljenog na krsnom svećeništvu i u službi je krsnog svećeništva. "Biskupi, župnici i svećenici obojega klera trebaju uvijek imati pred očima da je pravo i dužnost svih vjernika (...) djelovati apostolski i da u izgradnji Crkve laici imaju svoj poseban udio. Stoga trebaju s laicima bratski raditi u Crkvi i za Crkvu i podržavati ih u njihovim apostolskim djelima", DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Apostolicam actuositatem*, dekret o apostolatu laika (dalje AA), KS, Zagreb, 1993, br. 25; usp. LG, br. 37.

¹⁰ Sve službe i karizme su u Crkvi jednako dragocjene, iako su različite te postoji razlika u stupnju odgovornosti njihovih nositelja. Ispravno poimanje Crkve zahtijeva vrednovanje svake od karizmi i prepoznavanje njezine vrijednosti radi njezine specifičnosti i nezamjenjivosti u životu tijela Crkve. Tada postaju nezamjenjive služba prezbitera i drugih zaređenih služitelja (biskupa i đakona), ali i svaka druga služba i karizma, radi toga što svaka ima svoje nezamjenjivo mjesto u Crkvi i svoj specifični crkveni identitet te pruža nezamjenjivi doprinos životu tijela Crkve. Osim što su nesvodive jedna na drugu, sve su službe i jednako vrijedne i dragocjene, organski povezane i uzajamno se nadopunjuju. Usp. AA, br. 6.

3. Odnos prema Kristu - temelj kršćanskog identiteta i poslanja svih krštenika

Poslanje svih krštenika, pa i onih koje Sabor naziva laicima, je crkveno, štoviše apostolsko.¹¹ Njihov apostolat predstavlja "sudjelovanje u samoj spasiteljskoj misiji Crkve" i čini sastavni dio njezina poslanja te ima oznaku crkvenog dostojanstva.¹² Proizlazi iz odnosa vjernika laika prema Kristu, a ne prema zaređenim krštenicima i u jednakoj mjeri pripada crkvenom spasenjskom poslanju kao i apostolat zaređenih krštenika. To znači da oni svoje mjesto u Crkvi i svoje poslanje ne primaju od zaređenih služitelja, nego od Krista. No, radi uzajamnosti i komplementarnosti svih službi i karizmi u Božjem narodu koji zajedno čini crkvenu zajednicu mističnog Tijela Kristova, sve službe i karizme upućene su jedne na druge i jedne drugima služe kako bi svaka od njih ostvarila svoj doprinos. Dok se izgrađuje i napreduje jedan od udova, istodobno se izgrađuje i napreduje i čitavo Tijelo, a kad boluje ili stagnira jedan od udova, trpi i nazaduje čitavo Tijelo (usp. 1 Kor 12).

Tako je Drugi vatikanski sabor svojom ekleziologijom zajedništva, na paradoksalan način, nadišao i same pojmove *laikat* i *laik*. Naime, iako ostaje razlika između zaređenih i nezaređenih članova Božjega naroda, radi uzajamnosti i komplementarnosti svih službi i karizmi u Crkvi, životno stanje i jednih i drugih bitno je eklezijalno. Iako je područje poslanja vjernika laika prvenstveno svijet,¹³ njihov identitet i poslanje u istoj su mjeri crkveni kao i identitet i poslanje zaređenih krštenika. Njima svojstvena svjetovna narav ne znači profanost, sekularizaciju ili neupućenost u teologiju (kao što bi to neupućenima mogao danas sugerirati veoma problematičan izraz *laik*). Nasuprot tome, kao što već samo njihovo ime (*laòs*; *laikòs*) izvorno kaže, upravo su oni Božji narod, tj. Crkva. Novozavjetni tekstovi nazivaju ih *svetima*, *izabranima*, *učenicima*, *braćom*, ne poznajući nikakvu razliku u stupnju njihove crkvenosti u odnosu na zaređene članove zajednice.

4. Crkvenost služenja vjernika laika

Nezaređeni članovi Božjega naroda imaju svoje poslanje "u Crkvi i u svijetu", svjedočanstvom života i riječima.¹⁴ No, svi crkveni dokumenti naglašavaju da na vjernike laike "po njihovu pozivu spada da traže kraljevstvo Božje baveći se vremenitim stvarima i uređujući ih po Bogu." Njima je svjetovna

¹¹ Drugi vatikanski sabor je tome posvetio poseban dekret: *Apostolicam actuositatem*.

¹² Usp. LG, br.33; CfL, br. 23-44.

¹³ Usp. AA, br. 2. 7. 29; LG, br. 15. 31; GS, br. 43.

¹⁴ Usp. AA, br. 5. 6. 9; CfL, br. 2.

narav "vlastita i posebna".¹⁵ Na njih "posebnim načinom spada da sve vremenite stvari, s kojima su tijesno vezani, tako rasvijetle i urede da se uvijek vrše po Kristu i da rastu i budu na slavu Stvoritelja i Otkupitelja".¹⁶ Od Boga su pozvani da svojim djelovanjem poput kvasca u svijetu pridonese posvećenju svijeta i da, svijetleći svjedočanstvom svoga života, drugima otkriju Krista.¹⁷

Te je tvrdnje potrebno ispravno razumjeti. Naime, kad koncilski tekstovi kažu da na vjernike laike spada da kraljevstvo Božje traže baveći se vremenitim stvarima, tada oni žele u svoj sadržaj ugraditi i izreći pozitivno značenje i nezamjenjivost doprinosa vjernika laika poslanju Crkve s obzirom na profani svijet i svjetovna područja života. Naime, umjesto prožimanja svijeta evanđeoskim duhom, u postkonstantinovskoj eri (početkom 4. stoljeća i dalje) monasi su se, i dio klerika, počeli povlačiti iz "grešnoga svijeta", a dio zaređenih i nezaređenih krštenika nije se uspio "u svijetu" očuvati od profanih težnji i od svjetovnog duha nego je, štoviše, postao njime snažno zahvaćen. Novi vijek bio je prožet težnjom za potpunom neovisnošću od utjecaja kompromitirane Crkve i za oslobođenjem od duhovnog utjecaja u svakodnevnom životu.

U kontekstu takvog povijesnog i crkvenog naslijeđa, ekleziologija zajedništva Drugoga vatikanskog sabora, koja uključuje te pretpostavlja komplementarnost i uzajamnost različitih službi i karizmi unutar Crkve, u vidu cjelovitog ostvarenja vlastitog poslanja, želi pozitivno vrednovati nezamjenjiv kršćanski angažman vjernika laika u svijetu. Nedvojbeno je, naime, da su upravo vjernici laici primorani živjeti u svijetu, u različitim obiteljskim i socijalnim uvjetima, da su oni uključeni u najrazličitija područja materijalnog, kulturnog i društvenog nastojanja te da su pritom suočeni s kršćanstvu ponekad stranim pa čak i protivnim idejnim, filozofsko-religioznim i političkim nazorima. Koncil želi naglasiti da vjernike laike njihov crkveni identitet potiče da crpe snagu i bogatstvo duha iz sakramenta krsta te da nastoje postojano i zauzeto svijet prožimati kršćanskim duhom.¹⁸ Stoga koncilski izričaji koji govore o svjetovnoj naravi vjernika laika nipošto ne relativiziraju niti umanjuju crkveni identitet vjernika laika, ne umanjuju ozbiljnost poziva na svetost upućenog njima niti umanjuju potrebu i važnost njihova sudjelovanja u navjestiteljskoj službi Crkve, njihove liturgijske službe ili zauzetost na planu služenja, nego ih ohrabruju i

¹⁵ LG, br. 31; GS, br. 40; Cfl., br. 36.

¹⁶ LG, br. 31. 33; AA, br. 24. "Stoga je neophodno gledati u lice ovome našem svijetu, njegovim vrednotama i problemima, njegovim nemirima i nadama, njegovim pobjedama i porazima: svijetu kojega gospodarska, društvena, politička i kulturna stanja predstavljaju teže probleme i poteškoće od kojih je u pastirskoj Konstituciji *Gaudium et spes* opisao Koncil. I, općenito govoreći, *to je taj vinograd, to je polje u koje su vjernici laici pozvani živjeti svoje poslanje. Isus hoće da oni, kao i svi njegovi učenici, budu sol zemlje i svjetlo svijeta (usp. Mt 5, 13-14)*", Cfl., br. 3.

¹⁷ Usp. LG, br. 31; AA, br. 7.

¹⁸ Redovnici u tom kontekstu "pružaju sjajno i posebno svjedočanstvo da se svijet ne može precobraziti i Bogu prikazati bez duha blaženstava", LG, br. 31.

potiču da se upravo radi svoga crkvenog identiteta ne povlače iz svijeta, nego da svijet i društvo u koje su uronjeni ustrajno rasvjetljuju i poput kvasca prožimlju evanđeoskim duhom. Štoviše, njihovo nastojanje na tom planu je po naravi stvari (jer žive u svijetu) njihova crkvena služba, nezamjenjiva u odnosu na sve ostale službe i karizme u Crkvi.

Iz ovoga je sasvim jasno da svjetovna narav vlastita laicima¹⁹ nipošto ne isključuje vjernike laike iz unutarcrkvenog života niti znači da bi oni u Crkvi/crkvi trebali/smjeli biti tek dobri i zahvalni potrošači kleričkih usluga, odnosno da bi liturgija, naviještanje, kateheza, uvođenje u kršćansko iskustvo, teologija... pripadali isključivo kleričkoj karizmi, niti da bi se vjernici laici trebali/smjeli na tim područjima unutarcrkvenog života angažirati samo ukoliko ih i u onoj mjeri u kojoj ih za to zamole crkveni pastiri, odnosno tek onda kad nema dovoljnog broja zaređenih osoba.

5. Pomanjkanje prezbitera kao motiv laičkog angažmana u Crkvi?

Ovdje moramo upozoriti na pogrešan pristup da se pred nedostatkom svećeničkih (i redovničkih) zvanja tješi većim kršćanskim angažmanom vjernika laika, misleći da se nedostatak prezbitera može nadoknaditi brojnijim uvođenjem vjernika laika u pojedine službe u životu Crkve. No, vjernici laici imaju svoje poslanje i službu u životu Crkve bez obzira na broj prezbitera, te nije dovoljno samo uključiti veći broj vjernika laika u pojedine službe u kršćanskoj zajednici. Njima to pripada po samom sakramentu krsta. Ipak, nijedan vjernik laik ne može svojim kršćanskim zauzimanjem, svojim služenjem, specifičnim darovima i karizmama zamijeniti prezbitera u kršćanskoj zajednici.²⁰ Kršćanskim angažmanom vjernika laika može se samo ublažiti nedostatak prezbitera u kršćanskoj zajednici, ali se prezbitera ne može zamijeniti.

Vjernik laik može izvrsno, pa čak i bolje od prezbitera voditi brigu o nekom posebnom ili specifičnom području života i djelovanja Crkve, ali ne može zamijeniti prezbitersku karizmu pastira i uprisutnitelja Krista Glave, tj. ne može ostvariti prezbitersku karizmu brige za cjelovito ostvarenje kršćanskog služenja i poslanja u Crkvi, karizmu zajedništva i objedinjavanja svih dimenzija i svih područja života i djelovanja Crkve. To je specifična karizma prezbitera, utemeljena na prezbiterskom redanju, po kojemu prezbiter prima novo ontološko određenje prema Kristu, Pastiru i Glavi Crkve. Kao suradnik biskupskoga reda, obdaren je karizmom osjećaja za cjelinu Crkve i usklađivanja svih karizmi i

¹⁹ Usp. LG, br. 31: CfL., br. 15.

²⁰ Usp. CfL., br. 23.

službi vjernika laika na dobro čitave crkvene zajednice. Na taj način on postaje služitelj jedinstva i cjelovitosti svoje zajednice i mjesne Crkve.²¹

Zbog svega toga moramo reći da promišljanje o aktivnijem i profesionalnom uključivanju vjernika laika u pastoralno djelovanje Crkve, tek kad nema dovoljno svećenika i redovnika, nije autentično crkveno razmišljanje. Osim toga, takav pristup u praksi često vodi prema klerikaliziranju vjernika laika i posljedično izaziva nove poteškoće. Suodgovornost vjernika laika u životu Crkve i prostor njihova služenja u skladu s karizmama koje primaju od Duha Svetoga nije posljedica pomanjkanja svećeničkih i redovničkih zvanja, nego pripada samoj naravi Crkve i kršćanskog poziva.

No, iako vjernici laici imaju svoje mjesto i službe u Crkvi bez obzira na broj prezbitera i članova redovničkih zajednica, ipak se čini da je danas radi prevelikog opterećenja prezbitera, s jedne strane, te trajno rastućih potreba i mogućnosti pastoralnog djelovanja i porasta svijesti o vlastitoj eklezijalnosti i suodgovornosti vjernika laika s druge strane, potrebno reći: U ime odgovornosti prema Crkvi i za Crkvu (koja je živi organizam u trajnom procesu rasta) te u ime odgovornosti prema svojoj službi i sebi samome kao osobi, prezbiter se danas mora otvarati za suradnju s vjernicima laicima, te prihvaćati i promicati suodgovornost i sudjelovanje vjernika laika u životu Crkve. Pozvan je brinuti oko formacije mnogovrsnih suradnika, otvaranja prostora njihove suodgovornosti u poslanju Crkve, promicanja tijela suodgovornosti vjernika laika u župi (osobito pastoralno i ekonomsko vijeće) i u biskupiji, te oblikovanja mehanizama koji će usklađivati njihovo djelovanje na dobro župne, biskupijske i šire crkvene zajednice.²²

6. Poslanje i službe vjernika laika u Crkvi: prema projektu potrebnih i mogućih službi vjernika laika

Apostolat svećeničkog, proročkog i kraljevskog Božjega naroda nije ograničen samo na svjetovno područje, nego je potreban i unutar same Crkve. "Laici imaju svoj aktivan udio u životu i djelovanju Crkve. U crkvenim zajednicama njihova je djelatnost toliko potrebna da bez nje ni apostolat pastira, u većini slučajeva, ne može postići svoj puni učinak."²³ Crkveni dokumenti posebno naglašavaju njihov doprinos apostolskim pothvatima, suradnju u naviještanju Božje riječi - osobito katehetskom poukom te njihov stručni doprinos i pomoć "da bolje uspijeva dušobrižništvo, a također i administracija

---

²¹ Usp. PDV, br. 12. 31.

²² Usp. *Evangelizacija. Radni materijal za prvo sinodsko zasjedanje, Đakovo, 15.-18. listopada 2000.*, br. 39-40, Biskupski ordinarijat, Đakovo, 2000, str. 29.

²³ AA, br. 10. Usp. također AA, br. 6. 10. 22.

crkvenih dobara". No, "hijerarhija povjerava laicima i neke zadatke koji su više vezani uz službu pastira" kao što su "izlaganje kršćanske doktrine, neki liturgijski čini, briga za duše".²⁴ Neke službe²⁵ koje se mogu povjeriti laicima zahtijevaju i pretpostavljaju njihovu dostatnu teološku naobrazbu. To služenje, pored volonterskog, može biti i profesionalno. Za izvršavanje nekih zadaća povezanih s pastirskim služenjem biskupa i prezbitera crkveni dokumenti zahtijevaju prethodno izdavanje mandata sa strane nadležnog biskupa.²⁶

Prije nego što prijedemo na daljnje izlaganje, potrebno je također naglasiti da su, prije svega, čitav ženidbeni i obiteljski život vjernika laika, njihov svakodnevni rad, duševni i tjelesni odmor, svakodnevna djela ljubavi, molitva i apostolski pothvati, duhovno bogoslužje u kojemu se svaki vjernik prinosi Bogu kao duhovna žrtva, ugodna Bogu po Isusu Kristu (1 Pt 2,5). Taj redoviti, svakodnevni i skroviti kršćanski život vjernika laika u okviru "kućne Crkve" (tj. ostvarenje proročke, svećeničke i kraljevske službe u obitelji) te na radnom mjestu, preduvjet je rađanja različitih karizmi unutar crkvene zajednice i istodobno pretpostavka i polazište bilo kakvog promišljanja o službama vjernika laika unutar župne zajednice i mjesne Crkve.

Potrebno je, osim toga, na isti način vrednovati i apostolat vjernika laika kao školskih vjeroučitelja te na različitim područjima društvenog života, odnosno različite karizme i službe vjernika laika po kojima oni izgrađuju Crkvu i prožimlju svijet evanđeoskim duhom. Iako su na ostvarenje proročke, svećeničke i kraljevske službe u krugu obitelji, u životu župne i šire crkvene zajednice, kroz život i djelovanje na različitim područjima društvenog života te na ostvarenje poziva na svetost pozvani svi vjernici, potrebno je ipak suočiti se s različitim mogućnostima, stupnjevima zrelosti osobne vjere i s različitim naravnim i milosnim darovima vjernika laika te, ovisno o tome, i s različitim stupnjevima i mogućnostima (bilo objektivne ili subjektivne naravi) njihove suodgovornosti u životu župne i šire crkvene zajednice. Nošeni željom da "sav narod Božji postane prorok", prezbiteri su pozvani otvarati prostor aktivnijeg sudjelovanja vjernika

²⁴ AA, br. 24. Usp. CfL, br. 25.

²⁵ Kad upotrebljavamo pojam *služba/e vjernika laika*, onda taj pojam u sebi uključuje svo teološko i crkveno bogatstvo te sadržaj pojma karizme (jer službe su uvijek utemeljene na daru i pozivu Duha Svetoga). No, služba, pored karizme, uključuje i druge elemente. Služba, uz karizmu, uključuje i stalnost, postojanost te suodgovornost koje ne počivaju tek na proizvoljnosti i dobroj volji dviju osoba, privatnom dogovoru prezbitera i vjernika laika, koji su se o tome prigodno dogovorili i koja traje dok traju njihovi prijateljski odnosi, nego i harmonizirani odnos prema svim područjima crkvenog života i prema široj crkvenoj zajednici, tj. rast i produbljenje crkvenosti. Služba, stoga, uključuje postojanost i suodgovornost, koja može biti volonterske ili profesionalne naravi, a koja se ostvaruje unutar domišljene, kontinuirane i organski povezane mreže različitih oblika evangelizacije unutar župne zajednice, odnosno na međužupnoj i biskupijskoj razini te nužno podrazumijeva potrebnu duhovnu i stručnu pripremu nositelja službe te trajnu i prikladnu duhovnu i stručnu asistenciju takvim osobama. Usp. *Zakonik kanonskoga prava*, kan. 231.

²⁶ U nekim slučajevima, ako nema zaređenih služitelja, mogu i nezaređeni krštenici preuzeti neke službe koje inače pripadaju zaređenim služiteljima. Usp. *Zakonik kanonskoga prava*, kann. 230 § 3; 517 § 2; 776; 861 § 2; 910 § 2; 943; 1112, itd.

laika u životu Crkve te prostor sudogovornosti najprije onim vjernicima koji to žele i mogu, te su pozvani duhovnom i stručnom pomoći pratiti i pomagati takve osobe u njihovom rastu i u preuzetoj službi te pridonositi stvaranju klime radosti, zajedništva i sudogovornosti koja će postupno postati privlačna i poželjna i onim članovima Božjega naroda koji ostaju na razini pasivnih "potrošača" crkvene ponude ili sasvim na rubu crkvenog života.

Želimo se zaustaviti na mogućnostima i potrebama aktivnog uključivanja vjernika laika kao subjekata crkvenog života na tri područja unutarcrkvenog života i djelovanja te na različitim oblicima njihove sudogovornosti u životu župnih zajednica i mjesnih Crkava. Temeljni oblik sudogovornosti vjernika laika unutar župne zajednice su župno pastoralno i župno ekonomsko vijeće.²⁷ Na biskupijskoj razini to je biskupijsko pastoralno vijeće.²⁸

a. Službe i karizme vjernika laika u navjstiteljskom poslanju i djelovanju crkvene zajednice

Osobni rast u vjeri te izgrađivanje osobnih kršćanskih stavova zahtijeva rast unutar kršćanske zajednice u kojoj su odnosi personalizirani i koja osigurava bogatstvo oblika pastoralnog rada te evangelizacijskog sadržaja. Crkva je zajednica, a istinska kršćanska zajednica izgrađuje se u manjim skupinama vjernika. Različite službe u Crkvi rađaju se iz osobne zahvaćenosti Kristom, ponajprije kroz kapilarnu evangelizaciju u zajedništvu malih skupina, a manje u frontalnom radu s velikim brojem vjernika (koji na susretima nužno ostaju pasivni). Manje skupine vjernika omogućuju međusobno upoznavanje, stvaranje personaliziranih (poosobljenih) odnosa, osobno glasno promišljanje, izricanje, razmjenu i izgrađivanje vlastitih stavova, te ozračje iskrenog dijaloga u kojemu se doživljava i osobna pogođenost radošću, patnjom te potrebama drugih članova zajednice. Na taj se način rađa i osobna sudogovornost unutar zajednice te iskustvo poziva na služenje potrebnima.

Iskustvo pokazuje da će se dosadašnji ustaljeni kriterij vrednovanja pastoralnog djelovanja, koji se sastoji u broju podijeljenih sakramenata, morati zamijeniti brojem obraćenika, kvalitetom mistagogije, bogatstvom oblika i sadržaja rada s odraslima te kvalitetom ponude za trajnu izgradnju vjerničke zajednice i angažmana svih vjernika, odnosno brojem osoba koje su od objekta postale subjektom crkvenog života.

U pastoralu župnih zajednica već se zahtijeva da se uz frontalni rad s velikim skupinama vjernika, prelazi i na drugu metodologiju rada: razgovor u

²⁷ Zakonik kanonskoga prava nabraja različite službe što ih vjernici laici mogu obavljati u organizacijskim strukturama Crkve: kann. 228; 229 § 3; 463 § 1 br. 5 i § 3; 483; 494; 537; 579; 776; 784-785; 1282; 1421 § 2; 1424; 1428 § 2; 1435 itd. Usp. CfL, br. 23.

²⁸ Usp. CfL, br. 25.

manjim skupinama, promišljanje nad osobnim iskustvom i razmjena osobnih iskustava, oblici rada koji personaliziraju odnose unutar župne zajednice, osobni pristup u malim skupinama vjernika. Takvi oblici rada s odraslima, s bračnim parovima i obiteljima, sa starijim osobama i bolesnicima, s vjerski "rubnim", s posebnim skupinama vjernika u katehizaciji i u drugim oblicima i područjima evangelizacijskog djelovanja traže veći broj suradnika volontera, a kvaliteta toga rada potrebuje i profesionalni rad teologa-laika te drugih vjernika. Npr. novi *Plan i program župne kateheze prema novom poimanju župne zajednice* daje veliku važnost tzv. "živim vjerničkim krugovima", te čini iskorak u odnosu na dosadašnju praksu jer animator župne kateheze nije osoba koja bi prije svega poučavala i posredovala vjerske istine, nego se od animatora župne kateheze traže prije svega osobna uvjerljivost, solidnost kršćanskoga života, dobra volja i ljubav prema crkvenoj zajednici, što onda biva popraćeno poznavanjem sadržaja vjere. Potrebno dodatno teološko-liturgijsko i drugo stručno znanje za animiranje župne kateheze animatori primaju kroz seminare i permanentnu formaciju na župnoj, međužupnoj i biskupijskoj razini, a preduvjet njihova katehetskog djelovanja nije završen teološki studij.²⁹

Naše župne zajednice nemaju dovoljan broj teološki obrazovanih osoba koje bi mogle ostvariti župnu katehezu u skladu sa smjernicama novog *Plana i programa župne kateheze prema novom poimanju župne zajednice*,³⁰ niti materijalnih sredstava za njihovo uzdržavanje. No, sve kad bi ih i imale, isključivo profesionalni katehete - bez sudjelovanja šire župne zajednice, bez volonterskog rada i svjedočenja pojedinih vjernika laika, bez spontanog svjedočanstva i iskustva vjere unutar zajednice - ne bi mogli ostvariti ciljeve župne kateheze. Ukoliko župna kateheza ne želi biti preslik školskog vjeronauka, onda ona zahtijeva sasvim drugačije metode rada, življeno iskustvo zajedništva unutar vjerničke zajednice, postupno aktivno uključivanje u sva tri područja crkvenog života (naviještanje, liturgija, služenje) te međugeneracijski dijalog. Župna kateheza, stoga, potrebuje ljudski i vjernički kvalitetne vjernike laike, te obrazovane teologe laike koji će se (uz prezbitere svećenike) posvetiti takvim angažiranim vjernicima laicima u župnoj zajednici i njima pružati stručnu pomoć u ostvarenju njihove volonterske kršćanske suodgovornosti i službe u Crkvi.

Smatramo korisnim i potrebnim da Crkva u Hrvatskoj promisli i o uputnosti te mogućnosti produbljenja crkvenosti službe školskog vjeroučitelja. Valjalo bi težiti prema dozrijevanju službe školskog vjeroučitelja u eklezijalnom smislu, a zajedno s njim i produbljenju službe profesionalnog župnog katehete tako da te dvije službe budu shvaćene kao prave crkvene službe. Služba čitača ne mora biti shvaćena restriktivno isključivo liturgijskom službom, nego treba biti

²⁹ Usp. *Plan i program župne kateheze prema novom poimanju župne zajednice*. Župni katehete - animatori, u: *Katehetski glasnik* 2 (2000), br. 1, str. 180.

³⁰ Usp. *Plan i program župne kateheze prema novom poimanju župne zajednice*. Prema novom poimanju župne zajednice, u: *Katehetski glasnik* 2 (2000), br. 1, str. 138-153.

shvaćena daleko šire: to je crkvena služba vjernika laika u evangelizacijskom poslanju Crkve (a liturgija je dio evangelizacije). Ne bi li, stoga, bilo normalno težiti prema tome da župni katehete i školski vjeroučitelji u pravilu budu i službeno unutar svojih župnih zajednica od biskupa postavljeni u službu lektora. Na taj će način i sami vjeroučitelji te katehete laici, kao i župna zajednica, zasigurno još ozbiljnije shvaćati crkvenost i crkvenu važnost svojega vjeroučiteljsko-katehetskoga rada, ta će ih služba i kroz svoju liturgijsku dimenziju još snažnije vezati uz župnu zajednicu, a i sama će služba doživjeti svoje obogaćenje te nov procvat unutar biskupijske zajednice. Istodobno će to pripomoći i crkvenijem te sveobuhvatnijem shvaćanju i drugih liturgijskih i crkvenih službi u evangelizacijskom poslanju Crkve.³¹

Ovdje ilustrativno nabrajamo neke od tzv. "živih vjerničkih krugova", unutar kojih animatori mogu biti vjernici laici, a iz kojih će zasigurno izrasti različite inicijative prilagođene potrebama konkretne župne zajednice te se profilirati suradnici i animatori u različitim područjima evangelizacijskog poslanja župne zajednice: uz župna vijeća (pastoralno i ekonomsko), to su biblijska grupa, liturgijska grupa, karitativna grupa, organiziranje i promicanje susreta bračnih parova te obitelji, misijska grupa, misionarska grupa i kontakti s vjerski rubnima i udaljenima od župne zajednice, briga za katekumene, grupa okupljena oko župnog lista i skupina koja nastoji evanđeoske vrednote unositi u medije, promicanje vjerskog tiska, različite duhovno-molitvene zajednice i grupe u župi te okupljanje članova pokreta i udruga kao i koordinacija njihova doprinosa životu župne zajednice, tzv. "posebne" skupine (npr. organiziranje i animiranje susreta starijih osoba i bolesnika, susreti žalujućih, susreti za osobe s teškoćama u razvoju i njihove obitelji, susreti prosvjetnih djelatnika) te skupina okrenutih društvenim i socijalnim pitanjima pa i izričitom političkom djelovanju; grupa koja organizira tribine, glazbena grupa, zborovi te sviranje i pjevanje, sportsko-rekreativna grupa, ekološka grupa, grupa okrenuta kulturi i kulturi duha, osobe i skupine za suradnju s društvenim, socijalnim, kulturnim i drugim institucijama itd. Tu su i velika te zahtjevna područja mnogoobličnog rada s mladima i studentima na župnoj i međužupnoj razini (koji se ne iscrpljuje u katehetskoj pouci koja zahtijeva završen studij teologije); prihvaćanje katekumena i obraćenika, te različitih profila bogotražitelja i osoba potrebnih razgovora, druženja... savjetovališni rad itd.

Zasigurno da će zaživjela područja pastoralnog rada po naravi stvari voditi prema razgranavanju i specificiranju rada te prema sveobuhvatnijoj evangelizaciji. Tako će npr. rad s obiteljima i bračnim parovima zahtijevati susrete bračnih parova i obitelji prilagođene njihovoj životnoj dobi, i specifičnim obiteljskim situacijama (mlađi bračni parovi prema godinama bračnog života i stariji bračni parovi, roditelji djece određenoga uzrasta i u pripravi za pojedine

---

³¹ Kao primjer takvog pristupa vidi *Zakonik kakonskoga prava*, kan. 785.

sakramente, bračni parovi bez djece, starost u braku, odnos prema starim članovima obitelji i prema užoj rodbini, njegovanje bračne duhovnosti, rad sa zaručnicima (tečajevi i seminari za zaručnike), susreti osoba koje žive u neredovitim obiteljskim situacijama (udovištvo, rastavljeni, alkohol, nasilje u obitelji...) itd.

b. Liturgijske službe vjernika laika

Svoju službu "predstavnik Krista Glave" prezbyter ostvaruje na osobit način kao liturg. Njemu je vlastito predsjedanje euharistijskim i drugim liturgijskim slavljinama crkvene zajednice. No, niti euharistija i uopće liturgija Crkve nisu rezervirane isključivo za prezbitera. U liturgiji imamo i druge službe, a prezbiterska služba u liturgiji, makar posve osobita i "bitno različita" u odnosu na druge službe,³² samo je jedna od službi. Kao predsjedatelj euharistijskog slavlja, prezbyter, osim što predstavlja i uprisutnjuje Krista, objedinjuje i slavlje svećeničkog Božjeg naroda, u njegovo ime prinosi darove i glasno izriče molitve. Svećenički Božji narod u liturgiji prinosi molitve i žrtvu, "po rukama svećenika" i "zajedno s njim",³³ te prezbyter svoj prezbiterski identitet u liturgiji ostvaruje upravo po odnosu prema drugim liturgijskim službama i zajedno s njima.

Tako je prezbyter po svom prezbiterskom identitetu objedinitelj i promotor svih ostalih liturgijskih službi vjernika laika. Stoga je upravo prezbyteru, po njegovu identitetu i radi njegova identiteta, vlastita briga za druge službe u liturgijskom, sakramentalnom i molitvenom životu Crkve. Prezbyter koji ljubi svoje svećeništvo i do njega drži, nužno vodi računa o drugim liturgijskim službama vjernika laika. A kad nema dovoljno zaređenih službenika, onda je nužno da vjernici laici preuzmu kao izvanredni služitelji one službe koje ne zahtijevaju sveti red.³⁴

U velikom broju župa ministranti su jedina liturgijska služba, a njima je često povjereno obavljanje i nekih drugih službi (čitači, sakristani, zvonari...). U župnim zajednicama redovito nemamo osoba koje su službeno primljene i

³² Usp. LG, br. 10.

³³ Usp. DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Sacrosanctum Concilium*, konstitucija o liturgiji, KS, Zagreb, 1970, br. 48.

³⁴ Riječ je o liturgijskim službama koje odgovaraju objektivnim potrebama vjernika, prije svega bolesnika te službama koje su veoma važne i unutar redovitih nedjeljnih euharistijskih slavlja u kojima sudjeluju brojni vjernici koji žele pristupiti pričesti. 15. kolovoza 1997. osam je rimskih dikasterija izdalo zajednički *Naputak o nekim pitanjima suradnje vjernika laika u svećeničkoj službi* (KS /Dokumenti 110/, Zagreb, 1998), u kojemu obrađuje neke negativne pojave i zloporabe na području sudjelovanja vjernika laika, ponajprije u liturgiji. No, moramo reći da je na tom planu situacija u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji potpuno oprečna: još se uvijek uopće ne koriste predviđene mogućnosti sudjelovanja vjernika laika u liturgiji Crkve, iako bi to bilo i te kako potrebno (npr. izvanredni djelitelji pričesti), te su u takvoj situaciji umjesto "odredbi koje suzbijaju pretjerivanja i zloporabe" u ovom trenutku potrebni poticaji da se uopće počnu koristiti barem neke od predviđenih mogućnosti sudjelovanja vjernika laika.

uvedene u neku od liturgijskih službi. U svakoj župnoj zajednici trebao bi postojati određeni broj akolita, službeno od biskupa postavljenih u službu, koji bi, među ostalim, trebali biti nositelji redovite nedjeljne i blagdanske svete pričesti svim bolesnicima i nemoćnim osobama koje ne mogu sudjelovati na nedjeljnoj svetoj misi.

Za očekivati je da će daljnji unutarcrkveni razvoj na našim prostorima naglasiti važnost i drugih liturgijskih službi: čitača, orguljaša, zborovođa, animatora liturgijskog pjevanja, zborova i pjevača, osoba koje se brinu za uređenje liturgijskog prostora i druge službe te da će i ono smatrati potrebnim da se svim nositeljima liturgijskih i drugih crkvenih službi pruži potrebna liturgijska i stručna naobrazba i pomoć.

c. Vjernici laici u službi ljubavi

Cilj sveg propovijedanja i evangelizacije, te cilj i vapaj svih liturgijsko-molitvenih slavlja, uključujući euharistiju (kao izvor i vrhunac života Crkve), jesu ostvarenje istinskog zajedništva i očovječeni, bratski odnosi među članovima zajednice, tako da svaki član može u zajednici otkriti i prepoznati Božju ljubav. U središtu pastoralne skrbi Crkve jesu očovječeni, doista bratski odnosi svih članova unutar zajednice, ali i svjedočanstvo Isusova čovjekoljublja prema svakom čovjeku. Put Crkve jest čovjek. Stoga, organizirana *diakonia*, odnosno skrb za humano lice Crkve po kojemu Crkva svjedoči svoje poimanje Boga i čovjeka, pripada samoj naravi Crkve i predstavlja jedan od najzrelijih plodova kršćanskog života crkvene zajednice. Vjernici laici pozvani su preuzeti tu brigu, razvijati osjećaj za kršćansku dobrotvornost, promicati i nositi različite oblike karitativne skrbi i služenja čovjeku u potrebi.

Izgraditi zajednicu služenja i istinskog bratskog zajedništva ne može jedan čovjek. To može samo skupina osoba koje zrače Kristovim Duhom. Župna i biskupijska zajednica svakako trebaju odvajati i dio svojih materijalnih sredstava za podupiranje karitativnog rada i različitih oblika skrbi za čovjeka.

7. Poteškoće aktivnijeg uključivanja laika u život mjesne Crkve i njihovi razlozi

U posljednjim desetljećima pastoralno djelovanje Crkve u mnogome je reducirano i osiromašeno. Ovdje spominjemo, među mnogima, samo četiri razloga: (a) velike župne zajednice i umnoženi zahtjevi za tzv. "servisnim pastoralom" te opterećenost prezbitera pri čemu se ne uspijeva animirati sva područja evaneglizacijskog djelovanja. Pastoralno djelovanje u mnogim je župnim zajednicama svedeno na euharistijska slavlja i na podjelu sakramenata;

(b) piramidalna ekleziologija te komunistički sustav koji je priječio značajniji angažman vjernika laika u crkvenom životu te je, paralelno s tim, i crkveni život poprimao naglašeno klerikalne oznake. Vjernici laici su pritom postupno gubili osjećaj za suodgovornost unutar crkvene zajednice; (c) pomanjkanje svećeničkog *nduševljenja i duha kreativnosti u pastoralnom radu; (d) još uvijek nije zaživjela* ekleziologija Drugoga vatikanskog sabora koja Crkvu definirira kao zajedništvo naroda Božjega obdarenog bogatstvom službi i karizmi. Kod svećenika, a onda i kod vjernika, još se uvijek susreće bitno pomanjkanje svijesti o eklezijalnoj i zajedničarskoj dimenziji kršćanske vjere i sakramenata.

Kršćanstvo se u redovitom životu predstavlja kao obredno, te se i službe u Crkvi počinje shvaćati prije svega polazeći od kulta: liturgije i sakramenata. A kad se uvriježi takvo usko poimanje života i djelovanja Crkve, onda se postupno prestaje osjećati potreba za drugim služiteljima, službama i tijelima suodgovornosti. Poslije demokratskih promjena i uvođenja školskog vjeronauka počelo je, zbog nedostatka vjeroučitelja, i zanemarivanje (nekad važne) župne kateheze. Radi navikavanja na prilično oskudnu pastoralnu ponudu, dio svećenika i vjernika više niti ne osjeća potrebu za drugačijim i novijim oblicima evangelizacijskog djelovanja, niti ima ideja o razgranavanju i obogaćivanju evangelizacijskog djelovanja u župi. Posljedično tome, unatoč deklarativnih zahtjeva i obećanja, u mnogim župama ne postoje niti dva osnovna tijela župne suodgovornosti (župno ekonomsko i pastoralno vijeće), niti se osjeća nedostatak nositelja pojedinih službi za koje je očito da su potrebni. Takav mentalitet zahvatio je sve razine, slojeve i dimenzije biskupijskog života. Tako smo došli u apsurdnu situaciju da se u izvješćima s razgovora što se ostvaruju u okviru biskupijskoga savjetovanja kao razlog nepostojanja nekih službi češće navodi da središnje biskupijske ustanove i vizitatori prilikom vizitacija to nisu tražili niti su poticali drugačiju praksu.

Jedan od razloga izostanka aktivnijeg uključivanja vjernika laika u poslanje Crkve je i činjenica da je u pastoralu zamrla mistagogija. A tek snažno življeno mistagoško razdoblje, popraćeno mistagoškom katehezom unutar župne zajednice i postpuno uzimanje udjela u evangelizacijskom poslanju Crkve može pojedinog krštenika dovesti do radosnog iskustva Crkve kao sakramenta Kristova spasenja u ljudskoj povijesti i do svjedočanstva vlastitim životom koje ne ostavlja ravnodušnim. Stoga je i za primatelje sakramenata, kojima nije pruženo iskustvo i podrška mistagoškog hoda, Crkva ostala tek jedna od institucija sa svojim strukturama, kršćanstvo religija sa svojim obrednim slavljinama, a oni sami ostali su potrošači kleričkih religioznih usluga.³⁵

³⁵ Zbog umnažanja liturgijskih slavlja, jedan prezbiter u istom danu slavi više slavlja. Zbog toga nije u stanju osobno se kvalitetno pripremiti za svako od njih niti uspijeva pripremiti zajednicu. Tako je opala i kvaliteta liturgijskih slavlja te kvaliteta sudjelovanja vjerničke zajednice.

Posljedica tako suženog shvaćanja pastoralnog djelovanja Crkve očituje se i u pomanjkanju adekvatnih prostora (župnih dvorana s popratnim sadržajima, te međužupnih pastoralnih centara) za izvanliturgijske susrete vjernika. Mnogi postojeći prostori stradali su tijekom Domovinskog rata. Danas je pomanjkanje adekvatnog prostora i jedan od čimbenika koji otežava kvalitativne pomake u pastoralu i organiziranje gore naznačenih oblika evangelizacijskoga rada, a mnogi svećenici energiju i vrijeme troše u iscrpljujućoj brizi za izgradnju i obnovu zgrada.

Među poteškoćama profesionalnog angažmana teologa laika u župnim zajednicama valja prepoznati ponajprije zadovoljavanje minimalizmom i neinventivnost u evangelizaciji župne zajednice. Poteškoću predstavljaju i skromne ekonomske mogućnosti župnih zajednica. No, za nadati se je da će novi sustav financiranja Crkve u Hrvatskoj ili, još točnije, odredbe o upravljanju i raspolaganju postojećim ekonomskim sredstvima omogućiti (barem u većim župnim zajednicama te na biskupijskoj razini) i profesionalno uključivanje teologa laika.

Iz svega toga vidljiva je potreba zaokreta u pristupu pastoralnom djelovanju, te mjestu i ulozi vjernika laika u životu župne zajednice. Prezbiter treba postati animator i koordinator župnog angažmana vjernika laika. On treba postati kateheta svojih župnih suradnika, duhovnik i liturg, a stvarni nositelji života u župi trebaju postati brojni vjernici laici, suradnici i animatori. Oni su u pravilu volonteri, no osobito u većim župnim zajednicama, uz prezbitere potrebni su i drugi profesionalni suradnici - pastoralni asistenti, koje se može naći ponajprije u redovima teologa-laika.

Poziv i mjesto vjernika laika-teologa u Crkvi i u društvu je jedno od važnih pitanja u aktualnom životu Crkve na našim prostorima. Ono je jasno na deklarativnom planu, ali na praktičnom planu, postoji niz poteškoća. Zasada se, osim vjeroučiteljske službe laika u školi, još uvijek ne otvaraju druge perspektive njihova profesionalnog kršćanskog angažmana i zapošljavanja u društvu. No, kad je u pitanju profesionalni angažman teologa-laika u Crkvi, onda doista "danas moramo znati što nam treba sutra".³⁶

Crkvi u Hrvatskoj nameće se kao zadaća da promisli o projektu potrebnih i mogućih službi vjernika laika, odnosno da stvori konkretnije dugoročne pastoralne planove iz kojih će biti jasno koje volonterske i profesionalne službe vjernika laika potrebuje i koliki broj, te da u svjetlu toga i teološka učilišta dobiju zadaće i usmjerenja za školovanje i trajnu formaciju potrebnih profesionalnih i volonterskih pastoralnih djelatnika.

---

³⁶ Pod tim je naslovom u Đakovu bio održan još 1995. godine susret studenata laika na Teologiji u Đakovu s njihovim župnicima i tada pomoćnim biskupom dr. Marinom Srakićem. Usp. *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* 123 (1995), br. 4, str. 217-224.

Zaključak

Istinske obnove Crkve u naše vrijeme nema bez usvajanja koncilske ekleziologije i koncilskog shvaćanja Crkve. Crkva je zajedništvo Božjega naroda koji ima samo jedno i svima zajedničko poslanje uprisutnjenja Kristova spasenja za svakoga čovjeka. Ona svoje poslanje ostvaruje po mnoštvu različitih oblika sudogovornog služenja svih krštenika. Karizma prezbitera u crkvenoj zajednici je karizma izgrađivanja crkvenog zajedništva, promicanja i usklađivanja različitih karizmi i službi vjernika laika i produbljivanja njihove svijesti o vlastitoj suodgovornosti za ostvarenje poslanja Crkve. Nesebično služenje krsnom svećenstvu da bi ono ostvarilo svoje poslanje u Crkvi i u svijetu za zaređenog prezbitera znači njegovanje i ostvarenje vlastitog prezbiterskog identiteta i poslanja u Crkvi. (Istodobno, samo u crkvenoj zajednici u kojoj postoji mnoštvo različitih oblika volonterskog i profesionalnog služenja vjernika laika može se roditi i svijest o vrijednosti i potrebi prezbiterskog služenja te nova prezbiterska zvanja). No, suodgovornost se rađa iz konkretne obveze. Da bi vjernici laici (i teolozi laici među njima) mogli postati suodgovornima za poslanje Crkve i dati svoj doprinos njegovu ostvarenju, potrebno im je povjeriti konkretne obveze. A za to je potrebno planiranje pastoralnog djelovanja na dužu stazu te razvijanje institucionalno i organski povezanih područja pastoralnog rada.

LAY PERSONS SERVING IN A CHURCH COMMUNITY: ACTUAL ECCLESIOLOGICAL PERSPECTIVES

Summary

The documents of the Second Vatican Council affirm that it is a vocation of a lay person to search for the Kingdom of God taking care, in the first place, of their timely duties and things, ordering them as God commands. The purpose of this exposition is not to clarify the area and the perspective of the engagement of Christians or lay persons' activities in the world, but to clarify the perspective of their engagement within the Church – in the light of present ecclesiological perspectives, as well as in the light of the actual needs and possibilities that Croatian Church, and in a particular way the local Church of Đakovo and Srijem has been brought face to face with.

In the first part of the exposition the author clarifies some elements of the ecclesiology of the Second Vatican Council that treat the given subject. He singles out the fundamental equality of all the members of God's people when it comes to dignity and acting, and inequality regarding the distinction of the ministries within

the same vocation; the ecclesiology of togetherness and mutual reciprocity as well as the irreplaceability of each and every charisma and ministry within the Church. He also explains the ecclesiastic identity of lay believers and what the Council meant by saying that "according to their vocation lay believers should search for the Kingdom of God dealing with timely things, ordering them as God commands" and that their secular nature is individual and special.

In the second part, in the light of challenges and difficulties, the author denotes the space for lay believers' services inside a parish community. Then he follows the Council structure, stopping at the possibilities and requirements for the active participation of lay believers in the life of the Church, especially in the three areas of ecclesiastic life and activities (evangelisation, liturgy and ministering).

Key words: *ecclesiology of togetherness, lay believer, charisma, ministry, parish community, evangelization, liturgical services, diakonia.*

živjela
crkven
redu P
spome
suradn
uskr/slo
koji će
"Mnog